

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต
ตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง¹

Knowledgeable persons of Nora - Nang Lung :
The Source of Living Information
Tambon Tha Maduea, Bangkaew, Phathalung

วนิษา ตিকা
จิรวรรณ ศรีหนูสุด

Vanisa Tikam
Jeerawan Srinoosud

บทคัดย่อ

ตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรทางศิลปการแสดงท้องถิ่น โดยเฉพาะทรัพยากรทางศิลปการแสดงโนรา - หนังลุง³ ที่แสดงออกในรูปแบบของการแสดง พิธีกรรม ความเชื่อ และงานฝีมือ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงพลังของคนตำบลท่ามะเตือในการร่วมกันสืบสาน อนุรักษ์ ทรัพยากรทางศิลปการแสดงดังกล่าว ด้วยการส่งต่อความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งจนมีศักยภาพเป็นพื้นที่เรียนรู้ทางทรัพยากรทางศิลปการแสดงโนรา - หนังลุง ในกลุ่มสายตระกูล และขยายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้คนทุกเพศทุกวัย สามารถเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในตำบล อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของการดำรงชีวิต ศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ดำรงอยู่ในฐานะของความเชื่อ ความศรัทธา ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง มีบทบาทในการสร้างคุณค่าและความสำคัญในลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้ร่วมกันในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต

คำสำคัญ : ผู้รู้โนรา ผู้รู้หนังลุง แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรทางศิลปการแสดงท้องถิ่นเพื่อชุมชนตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ของจิรวรรณ ศรีหนูสุด และวนิษา ตিকা

²มีความหมาย เช่นเดียวกับ โนห์รา โนราห์ มโนรา มโนหร่า หรือ มโนร่าห์

³คำที่คนไทยภาคใต้นิยมใช้เรียก “หนังตะลุง”

Abstract

Tambon Tha Maduea, Amphur Bangkaew, Phathalung is known as a potential area of resource management for the local performing art especially the resources of the performing art; Nora - Nang Lung that express in the form of performances, rituals, beliefs and crafts. All these things have shown the power of local people in Tambon Tha Maduea to carry on and conserve the arts resources by passing knowledge from generations to generations. Then Finally, it becomes the capacity to build the learning resources for the performing art; Nora - Nang Lung among their lineages and expands the resources to people of all ages to encourage them to participate in the learning process and build relationship between people in their areas. This is leading to a change of lifestyle of Nora - Nang Lung as an existence of faith and belief. The knowledgeable persons of Nora - Nang Lung who play a role in creating value and significance of knowledge transfer, and learning together in the form of living information.

Keywords : Knowledgeable person of Nora, Knowledgeable person of Nang Lung, Source of Living Information

ความนำ

ทรัพยากรวัฒนธรรมปรากฏอยู่ในทุก ๆ ท้องถิ่นทุกสถานที่ที่เคยมีคนอาศัยอยู่ และในทุก ๆ สถานที่ที่มีคนอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ไม่ได้มีทรัพยากรวัฒนธรรมของสมัยใดสมัยหนึ่งเพียงสมัยเดียว หากแต่มีทั้ง มรดก (heritage) อันเป็นของเก่าซึ่งเหลือมาจากอดีต และของใหม่ร่วมสมัยที่ยังใช้ประโยชน์ (creations / vital resources) อยู่ด้วยกัน (สายันต์ ไพเราะญจิตร. 2550 : 16) มีทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องได้ (tangible forms) อาทิ วัตถุทางวัฒนธรรม แหล่งโบราณคดี อุปกรณ์ สิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร ฯลฯ และทรัพยากรวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ (intangible forms) อาทิ ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การละเล่น ภาษา วรรณกรรม ฯลฯ

ชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีวิถีชีวิตของผู้คนแตกต่างกันตามสภาพทางวัฒนธรรมภาคใต้เป็นภาคที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมโดดเด่นแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ เนื่องจากมีลักษณะสภาพทางภูมิศาสตร์ทั้งบนพื้นแผ่นดินใหญ่ และหมู่เกาะ (ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ และคณะ. 2551 : 19 - 23) เป็นพื้นที่ที่มีอากาศร้อนและลมแรง ลักษณะเช่นนี้ส่งผลต่อการมีลักษณะนิสัยที่ค่อนข้างแข็งแกร่ง และมีสำเนียงภาษาที่ห้วนสั้น อันเป็นผลต่อวัฒนธรรมทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ให้มีลักษณะเร่ร่อน แข็งกร้าว ไม่อ่อนหวาน เนิบช้าเหมือนภาคอื่น ๆ เครื่องดนตรีที่ใช้ส่วนมากเป็นประเภทเครื่องตีที่ให้จังหวะ เช่น กลอง ทับ รำมะนา ฉิ่ง โหม่ง กรับ ตะโพน เป็นต้น ดนตรีประเภท ดีด สี มีน้อย ส่วนเครื่องเป่ามีเฉพาะปีเท่านั้น ซึ่งมีไว้สำหรับเสริมจังหวะให้กระชับแน่นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ลีลาการเต้นบ่งบอกถึงความกระฉับกระเฉงและเด็ดขาดซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากการรำโนรา และการเชิดหนังตะลุง (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ อ้างอิงใน จีรวรรณ ศรีหนูสุด. 2552 : 45)

หากกล่าวถึงโนรา หนังลุงในหมู่คนภาคใต้ คงมีน้อยคนที่ไม่รู้จัก ศิลปะการแสดงชนิดนี้สร้างความผูกพันกับวิถีชีวิตคนใต้ จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางศิลปะการแสดงที่สร้างตัวตนความเป็นคนใต้จนถึงทุกวันนี้ แต่ภาวะความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ที่สืบทอดกันมา ถูกลดบทบาทความผูกพันกับวิถีชีวิตลงเรื่อย ๆ จากปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ ยางพารา พืชเศรษฐกิจที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนจากการทำนาสู่การทำสวนยางที่ทำงานในช่วงกลางวัน ถูกแทนที่โดยการกรีดยางในช่วงกลางคืน อันเป็นช่วงเวลาของการแสดงโนรา - หนังลุง เมื่อวิถีการดำเนินชีวิตถูกปรับเปลี่ยน พร้อมกับการเข้ามาของสื่อ ไม่ว่าจะเป็น วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้คนเริ่มให้ความสนใจต่อศิลปะการแสดงน้อยลง ประกอบกับผู้รู้ด้านศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ได้ลดจำนวนลงไปเรื่อย ๆ จึงทำให้พื้นที่ของการแสดงดังกล่าวถูกลดทอนลงและอาจหมดไป เพื่อเป็นการรักษารากเหง้าของศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงของชุมชนไม่ให้สูญหายประการหนึ่ง และเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอีกประการหนึ่ง จึงนำไปสู่การรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ในรูปแบบของการอนุรักษ์ สืบทอด พื้นฟูให้สิ่งเหล่านี้คงอยู่ในชุมชนผ่านศิลปิน / ผู้รู้รุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนปรากฏจำนวนผู้รู้มากมายในพื้นที่ผ่านกิจกรรมดังกล่าว และพบว่าคนตำบลท่ามะเตือ มีศักยภาพในการเรียนรู้ทางด้านศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ที่มีส่วนร่วมกัน ทำให้ศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงยังคงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนตำบลท่ามะเตือ

ทรัพยากรทางศิลปะการแสดงกับแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต

“งานด้านการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมนั้น คือ งานสร้างสรรค์
ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุทั้งองค์ประกอบ
ที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วย
ให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทาน
ปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศิลปากร ณ วัดท่าพระ วันที่ 12 ตุลาคม 2513 แสดง
ให้เห็นว่า การศึกษางานทางด้านศิลปะ ศิลปวัฒนธรรม เป็นเรื่องของคนและสิ่งของ คน คือ
ผู้สร้างสรรค์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ในการสร้างความสุขให้แก่ผู้คนผ่านของ ที่เรียกว่า
“ศิลปวัฒนธรรม” อันหมายรวมถึง ศิลปะ วรรณกรรม การละเล่น การแสดง ปรีชา
คติ นิทาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ (สายันต์ ไพเราะจูจิตร. 2550 : 14)
สิ่งดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการหลอมรวมจิตใจของคนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นเครื่องมือที่
แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชาติ อัตลักษณ์ของท้องถิ่น ที่บ่งบอกความเป็นตัวตน
ของคนในแต่ละท้องถิ่น บ่งบอกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม ช่วยหล่อหลอม
จิตใจ ชัดเกลากว้างสังคมให้อยู่ร่วมกัน และร่วมกันสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมของตนเองให้
แก่คนในชุมชน ที่ทุกคนต้องร่วมกันรักษา ส่งเสริม เผยแพร่ และหวงแหนสืบต่อเป็นมรดก
แก่คนรุ่นหลัง ตลอดจนการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ส่งผ่านจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง
ในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน

การเรียนรู้ (Learning) จึงเกิดการเรียนรู้จากตัวความรู้ความคิดที่เกิดขึ้น
ในตัวบุคคล และการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นวิธีการ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิด
การเรียนรู้หรือได้มาซึ่งความรู้ ในกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) เป็นการ
ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดความรู้และ
ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กระบวนการคิดของบุคคล
ไม่ว่าบุคคลจะเกิดการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องเกิดควบคู่ไปด้วยเสมอก็คือ
ส่วนที่เป็นสาระหรือความรู้ความเข้าใจ และส่วนที่เป็นกระบวนการหรือวิธีการที่ทำให้
บุคคลเกิดการเรียนรู้หรือได้มาซึ่งความรู้ (สิริลักษณ์ ยัมประสาธ. 2548 : 12 – 13)
ไม่ว่าอยู่ที่ใดก็สามารถเกิดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ได้ การศึกษาตลอดชีวิต
เป็นการศึกษาในภาพรวมทั้งชีวิตซึ่งครอบคลุมถึงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาดังกล่าวจัดให้แก่บุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย
เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล สัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ

ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ศาสนา และการเมือง ทั้งนี้เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อย่างพอเพียงต่อการดำเนินชีวิต และการปรับตัวเข้ากับบริบทของสังคม (ทองปลิว ชมชื่น อ้างอิงใน ปรมณต แก้วนนท์. 2553 : 15) เริ่มจากการเรียนรู้ของคนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อทรัพยากรทางศิลปการแสดงที่มีอยู่ท้องถิ่นของตนเอง โดยเรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชน การส่งต่อความรู้หรือการถ่ายทอดความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน ผ่านผู้รู้ หรือปราชญ์ศิลปการแสดง โดยยึดหลักการเรียนรู้แบบพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต หรือพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง (Outdoor Museum) ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคน เช่น การใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การแสดงออกทางความเชื่อ หรือสถาปัตยกรรม ซึ่งในบางครั้งพิพิธภัณฑ์ประเภทนี้ได้รับการขนานว่า “Living Museum” ซึ่งหมายรวมถึงสถานที่ที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้ (นิติเทพ ชัยยะ. 2556 : 1 - 3) ในลักษณะของการเรียนรู้วิถีชีวิตในมิติของประสบการณ์ที่แตกต่างและไม่หยุดนิ่ง คือ การเห็นความมีชีวิต เห็นวิถีการดำเนินชีวิต การนำเอาเครื่องใช้สอยของผู้คนที่เป็ชีวิตจริงมาใช้ แต่ละคนจะได้รับรู้ เรียนรู้ประสบการณ์ที่ต่างกันไป เพราะการเคลื่อนไหวเหล่านั้นมาจากชีวิตจริง โดยเริ่มจากกระบวนการศึกษา สร้างการมีส่วนร่วม รักษาและดำรงให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างปกติ (บุริม โอทยานนท์. 2553 : 1)

เนื่องจากการเรียนรู้เกิดจากการกระทำที่มีกระบวนการทางความคิดมาเกี่ยวข้อง พร้อมกับการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดข้อสรุปที่เป็นการเรียนรู้ ความเข้าใจและสามารถทำได้ผลลัพธ์ ทราบได้จากความเข้าใจของผู้เรียนรู้ต่อคำถาม หรือประเด็นที่ต้องการความชัดเจนในเรื่องนั้น ๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (สุพัตรา ขาดีบุญชาชัย. 2547 : 26 - 27) แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต จึงเป็นการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดสถานที่ แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้รู้กับผู้สนใจ เข้ามาหาความรู้ มาแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกัน ในการดำเนินกิจกรรม ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีอยู่ในการจัดการให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวในการเรียนรู้ร่วมกัน

พลวัตของโนรา - หนังลุง ตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

หากกล่าวถึงทรัพยากรทางศิลปการแสดงโนรา - หนังลุง เห็นได้ชัดเจนว่า มีการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมมาโดยตลอด เนื่องจากศิลปการแสดงมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวสูง และศิลปการแสดงตอบสนองความต้องการของคนสมัยใหม่ได้ ในแง่ “เติมให้” ในสิ่งที่ขาดในชีวิตประจำวัน ศิลปะการแสดงนั้นก็ยังคงมีชีวิตชีวา (เอกวิทย์ ญกลาง. 2544 : 169 - 171) ทรัพยากรทางศิลปการแสดงโนรา - หนังลุง

จึงยังคงดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง แต่การขาดซึ่งผู้รู้ในด้านนี้ ทำให้การดำรงอยู่ของศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง อาจจะถูกหลงลืมและเลือนหายไปจากสังคมของคนใต้ได้ กรณีของชุมชนตำบลท่ามะเดื่อกำลังเผชิญสถานการณ์เสื่อมเสียต่อการหยุดนิ่งของศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง จากการเป็นพื้นที่ที่มีผู้รู้ มีนักแสดงทั้งคณะโนรา และคณะหนังลุงจำนวนมาก ค่อย ๆ หมดไป ความรู้ลบลือนไปไม่ถูกนำมาใช้ และขณะเดียวกันก็กำลังถูกผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมการละเล่นสมัยใหม่ ทำให้ขาดทั้งความรู้และคนในการสืบทอด หรือผู้รับช่วงต่อของศิลปะการแสดงนี้ การดำเนินอยู่ของทรัพยากรทางศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงของตำบลท่ามะเดื่อดังกล่าว จึงมีการปรับเปลี่ยนหรือมีพลวัตตามลำดับดังนี้

ช่วงการเริ่มมีศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงในตำบลท่ามะเดื่อ ในฐานะพื้นที่เส้นทางเดินเรือของคณะโนราและคณะหนังลุง ระหว่างวัดเขียนบางแก้วใต้ อำเภอบางขัน และทะเลฝั่งตะวันออก กับอำเภอลำปางตะวันตกของจังหวัดพัทลุง (อำเภอบางขัน) เส้นทางที่ชาวบ้านใช้เดินทาง และติดต่อไปมาหาสู่กันมายาวนาน อีกทั้งการเข้ามาของความเชื่อ ความศรัทธา และการให้ความสุนทรีย์แก่ผู้คนในตำบลท่ามะเดื่อ

“เมื่อหนังลุงหรือนอราเดินทางผ่านมาที่เกาะตาหมอ จะต้องหยุดเล่นตีเครื่อง หรือว่าขับบทขับกลอนสักประโยคสองประโยค เพื่อแสดงความเคารพ และขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคุ้มครองให้เดินทางปลอดภัยให้ถึงจุดหมาย และเมื่อมีหนังลุงหรือนอรา ตีเครื่อง ว่าบทว่ากลอน ก็จะมีความหมายในว่า มีหนังลุงหรือนอราที่ผ่านมา ถึงในช่วงใกล้ค่ำ ก็จะมีแว่ค้าง และแสดงที่วัดสังเขย่า ชาวบ้านในละแวกนั้น หรือบ้านใกล้เคียง เมื่อรู้ข่าวว่ามีหนังลุงหรือนอรามาค้างที่วัดก็จะมาดูการแสดงกัน แต่ละบ้านก็จะเอาข้าว เอาแกง คนละนิดละหน่อยมาให้คณะหนังลุง คณะโนราที่แวะค้างคืนก็แสดงเพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ชาวบ้านได้รับรู้ด้วย” (เจริญ อินทะสราษ, สัมภาษณ์. 1 พฤษภาคม 2556)

“เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพราะหลังจากการทำงานในช่วงกลางวัน เวลาหัวค่ำ ก็ไม่มีอะไรทำกัน บางคนก็จะออกไปดูการเล่นหนังเล่นโนราที่มาเล่นแถวนี้ ถ้ามีหนังลุงมาเล่นที่บางแก้ว (ตำบลท่ามะเดื่อ) คนแต่ละคนก็จะถือเสื่อ ถือหมอน ถือผ้าห่ม มาดูการเล่นโนรา เล่นหนังกัน” (จรรณ จุลภักดิ์, สัมภาษณ์. 25 เมษายน 2556)

นอกจากเป็นเส้นทางเดินโรงของคณะโนรา คณะหนังลุงที่สร้างความสุนทรียะให้แก่คนตำบลท่ามะเต๋อ แล้วยังปรากฏความเชื่อการนับถือครูหมอโนราของคนในพื้นที่

ช่วงก่อเกิดศิลปินของศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงของตำบลท่ามะเต๋อ เป็นช่วงหลังจากการเป็นพื้นที่ของเส้นทางเดินโรงของคณะโนรา และคณะหนังลุงของคนนอกที่แวะเวียนมาให้ความสนุกสนาน ช่วงเวลานี้ปรากฏการรับโนรา - หนังลุงจากนอกชุมชนมาแสดงในงานสำคัญต่าง ๆ โดยเฉพาะงานบุญ งานวัดในตำบลท่ามะเต๋อขณะเดียวกันก็เริ่มปรากฏคนในตำบลท่ามะเต๋อได้เข้ามาเป็นศิลปิน / ผู้รู้โนรา - หนังลุง จนเกิดเป็นคณะโนรา คณะหนังลุง และช่างแกะรูปหนัง ที่พยายามพัฒนาตนเองจนเป็นผู้ที่มีความรู้ ทั้งการรำโนรา การแสดงโนรา รวมเป็นคณะโนรา การแสดงหนังลุง การขับบทกลอน การตีเครื่องโนรา ตีเครื่องหนังลุง รวมถึงการแกะรูปหนังเกิดขึ้น

จากการศึกษาในพื้นที่ตำบลท่ามะเต๋อ ทำให้ทราบว่า โนราคนแรกของตำบลนี้คือ โนราเล็ก เป็นโนราที่มีความสามารถ ทั้งการรำรำ การขับบทกลอน และการประกอบพิธีกรรม การเริ่มต้นของโนราเล็กนั้น เริ่มจากมีอาการป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ คือ รักษาไม่หาย จึงมีความเชื่อว่าจะเกิดจากการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือครูหมอโนรา ซึ่งเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวภาคใต้ทั่วไปที่สืบทอดกันมา คือ ถ้าใครเกิดเจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุแล้วรักษาไม่หาย เป็น ๆ หาย ๆ ถ้ามีเชื้อสายโนรา ก็จะเชื่อว่าเป็นเพราะตายายโนรา หรือครูหมอโนราเป็นผู้กระทำ (เวที. 31 พฤษภาคม 2556) การแก้ไขต้องบนบานว่าจะหัดรำโนรา จึงจะหายขาดจากโรคได้ ด้วยความเชื่อดังกล่าวทำให้โนราเล็กเดินทางไปอยู่ที่บ้านโหละจิงกระ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เพื่อหัดโนรากับญาติที่นั่น เมื่อได้บูชาครูหมอและเริ่มฝึกหัดอาการป่วยก็ค่อย ๆ หายไปด้วยความเชื่อดังกล่าวโนราเล็กจึงฝึกหัดรำโนราจนเชี่ยวชาญ เรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับตาเปื่อน มากปรางค์ เล่าว่าเมื่อก่อนที่ตำบลท่ามะเต๋อไม่เคยมีโนรา พ่อของตา (โนราเล็ก) เกิดที่ท่ามะเต๋อ มีลูก 2 คนคือ ตาปานกับตาเอง (ตาเปื่อน) คนสมัยนั้นที่ได้รำโนรา ก็เพราะไม่สบายเป็นไข้ เมื่อได้รำโนราก็จะหาย พ่อโนราเล็กไปหัดรำโนราก็หายจริง ๆ แก่ตั้งคณะโนราเล็ก และหัดให้ลูกทั้งสองรำโนราตั้งแต่นั้น (เปื่อน มากปรางค์, เวที. 31 พฤษภาคม 2556) ส่วนหนังลุงคนแรกของตำบล คือ คณะหนังเส้น เป็นคนเขาชัยสน นายหนังผู้นี้มีเชื้อสายอิสลามเล่นหนังจนคนจีนนิยมชมชอบ เข้ามาอยู่และแต่งงานกับคนบ้านท่ามะเต๋อจนกลายเป็นคนท่ามะเต๋อ มีความสามารถพิเศษ คือสามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีและมีน้ำเสียงที่ไพเราะสามารถขับกลอนสดในการเล่นหนังแต่ละครั้ง จึงมีลูกศิษย์หลายคน

มีลูกคู่เป็นคนในตำบลท่ามะเตือ มีเพื่อนนายหนึ่งที่มีความสามารถโดดเด่นร่วมกัน 2 คน คือ หนึ่งกิมเส็ง และหนึ่งร่วง ส่วนการแกะรูปหนังlungนั้นในตำบลท่ามะเตือ มีครูอิม จันทรชุม ช่างแกะหนังที่ได้รับยกย่องว่าเป็น “ครูแกะหนังlungของภาคใต้” ช่างแกะหนังที่มี ลูกศิษย์ลูกหาจำนวนมาก ใครมาพัทลุงอยากได้ตัวหนังก็จะมาที่ศูนย์ฯ ครูอิม (เวที. 1 มิถุนายน 2556) หลังจากนั้นก็เกิดการเรียนรู้ของผู้ที่มีความชื่นชอบ มีใจรัก และมีความสามารถทางด้านศิลปะการแสดงโนรา และหนังlung จึงต่างเข้ามาเรียนรู้จากโนราเล็ก หนึ่งเส้น และครูอิม มีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ทั้งการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ การเรียนรู้แบบครูพักลักจำ เกิดเป็นศิลปินโนรา นายหนึ่ง และช่างแกะรูปหนังรุ่นใหม่จำนวนมาก และเกิดกิจกรรมต่าง ๆ มากมายในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน

ช่วงเฟื่องฟูของศิลปะการแสดงโนรา – หนังlung ตำบลท่ามะเตือ เป็นช่วงที่คน ตำบลท่ามะเตือให้ความสำคัญกับศิลปะการแสดงโนรา – หนังlung เนื่องจากศิลปินโนรา ศิลปินหนังlung เป็นที่รู้จัก สร้างความนิยมให้ผู้คนในชุมชน โดยการฝากตัวเป็นศิษย์ หนึ่งเส้น และครูอิมการจัดกิจกรรมฝึกหัดโนรา โดยโนราแป้น โนรากลัด โนราเปื้อนให้แก่คน ในชุมชนตำบลท่ามะเตือ รวมทั้งการแสดงโนรา การแสดงหนังlung การแกะรูปหนัง โดยศิลปิน / ผู้รู้โนรา ผู้รู้หนังlungตำบลท่ามะเตือที่นำศิลปะการแสดงโนรา – หนังlung ไปเผยแพร่ให้คนนอกได้รู้จัก

“เมื่อก่อนจะรับหนังlungมาแสดงในงานวัด เราก็จะเลือก หนึ่งเส้น ถ้าหนึ่งเส้นว่างก็รับมาเล่น ถือว่าเป็นการช่วยกัน อย่างงาน วัดท่ามะเตือ หนึ่งเส้นก็มาช่วยเล่นโดยไม่รับตัง มาช่วยเหลือชุมชน” (จำเริญ ชูเรือง, สัมภาษณ์. 12 ตุลาคม 2556)

“ครูอิม เป็นช่างแกะรูปหนังที่รู้จัก ยิ่งครูอิมได้นำตัวหนัง ถวายสมเด็จพระราชินี ก็ยิ่งทำให้มีคนมาสั่งแกะรูปหนัง มีลูกศิษย์ ลูกหา มาจากหลายแห่ง lungก็เป็นคนหนึ่งี่ฝากตัวเป็นศิษย์ครูอิม นอกจากนั้นlungก็ได้แกะตัวหนังให้กับหนึ่งเส้นด้วย” (สมศักดิ์ กาญจนาวาร, สัมภาษณ์. 27 มีนาคม 2557)

“เมื่อก่อนช่วงที่เศรษฐกิจยังดี คนมีรายได้ ไม่ค่อยเหมือน ปัจจุบันเศรษฐกิจไม่ค่อยดี คนไม่นิยมซื้อตัวหนัง แกะรูปหนังทั้งวันทั้งคืน กี่ว่าได้ เอาไม่ทันทีเดียว จึงชวนแฟนมาช่วยกันแกะ ก็สอนให้เค้าดอก ตัวหนัง ให้ลองทำก่อน จากนั้นก็แกะของจริง ที่นี้ช่วยกันแกะทั้งสองคน ก็ยังไม่ทัน” (นิพนธ์ คำกำเนิด, สัมภาษณ์. 1 มิถุนายน 2556)

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

นับว่าเป็นช่วงที่ศิลปะการแสดงได้รับความนิยมอย่างมากทั้งคนในและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเตือ คนในชุมชนตำบลท่ามะเตือตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ส่งลูกหลานมาฝึกรำ มาเรียนการแกะรูปหนังกับศิลปิน / ผู้รู้โนรา - หนังลุง เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการส่งต่อความรู้ การรำ การขับบทกลอน การเล่นหนังลุง การแกะรูปหนังทั้งการฝากตัวเป็นศิษย์ การเรียนรู้แบบครูพักลักจำ การถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ช่วงการดำรงอยู่ของศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงของตำบลท่ามะเตือ เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง จากการทำนาสู่การทำสวนยางพารา ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการแสดงโนรา การแสดงหนังลุงที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับเทคโนโลยีด้านสื่อบันเทิงไม่ว่าจะเป็น โทรศัพท์ โทรทัศน์ มีมัลติมีเดีย และอินเทอร์เน็ต ทำให้ศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง มีเพียงความเชื่อในสายตระกูลเท่านั้น อาทิ กรณีของปากลัด ทับรอด (คณะโนราลัด) ครูผู้ฝึกโนราให้แก่ลูกหลานคนในชุมชนและนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็น การรำรำ การขับบทกลอน แต่เมื่อโนราลัดเสียชีวิต คณะโนราลัดก็แยกย้ายกันเพราะขาดหัวหน้าคณะ ลูกหลานที่ร่วมแสดงก็ต้องหยุดการแสดงโนราของตนเอง ดังที่เด็กหญิงกรรณิการ์ ทับรอด เล่าว่า “ย่าจะสอนรำ สอนว่าบท ให้หลานทุกคน หลานแต่ละคนจะรำโนราได้ ว่าบทได้ และยาเป็นคนพาไปรำด้วยในงานแสดงในที่ต่าง ๆ แต่เมื่อไม่มีย่า ก็ไม่ได้รำอีกเลย” (กรรณิการ์ ทับรอด, สัมภาษณ์. 2 พฤษภาคม 2556) สะท้อนให้เห็นว่าศิลปิน / ผู้รู้ด้านการแสดงโนรา - หนังลุงได้ถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่ ให้แก่คนรุ่นใหม่ แต่ไม่มีพื้นที่ในแสดงศักยภาพความสามารถของตนเอง ทำให้ความรู้ดังกล่าวหยุดนิ่ง ต้นทุนในการแสดงแต่ละครั้งค่อนข้างสูง ประกอบกับรายได้ของคนในชุมชนไม่เพียงพอต่อการรับโนรา หนังลุง ส่งผลให้มิตินการแสดงโนราตำบลท่ามะเตือเริ่มหยุดนิ่ง แต่ในขณะเดียวกันศิลปะการแสดงหนังลุงมีการประยุกต์การแสดงหนังลุงสู่การทอล์กโชว์ให้นักเรียนโรงเรียนวัดสังฆวราราม กลุ่มแม่บ้านตำบลท่ามะเตือ ส่วนการแกะรูปหนังมีการเพิ่มคุณค่าของตัวหนังผ่านการแกะรูปหนังเพื่อความเชื่อ ความสวยงาม และสินค้าที่ระลึก ซึ่งการจัดการที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ผ่านกิจกรรมการฝึกรำ การขับบทกลอน การแสดงหนังลุง การแกะรูปหนัง เป็นการส่งความรู้จากศิลปิน / ผู้รู้โนรา ผู้รู้หนังลุง เพื่อไม่ให้ความรู้ที่ตนมีอยู่สูญสลายและผูกขาดไว้ที่ตนเองเพียงผู้เดียว เปิดโอกาสให้คนในชุมชนและคนนอกชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ จนเป็นพื้นที่เรียนรู้ทางศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงของคนตำบลท่ามะเตือ

ผู้รู้โนรา – ผู้รู้หนังลุง ตำบลท่ามะเต๋อ

การจัดการทรัพยากรทางศิลปการแสดงโนรา – หนังลุง ตำบลท่ามะเต๋อ มีผู้รู้โนรา ผู้รู้หนังลุงล้วนแต่มีองค์ความรู้ที่อยู่ในตัว การสั่งสมความรู้จากประสบการณ์ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ของตนเองผ่านการแสดงโนรา การแสดงหนังลุง การฝึกหัดโนรา การฝึกแกะรูปหนัง และการเป็นวิทยากร ประกอบด้วย 1. ผู้รู้ที่แสดงตนในฐานะศิลปินคือ คนในตำบลท่ามะเต๋อที่เป็นศิลปินโนราและศิลปินหนังลุง 2. ผู้รู้ที่เคยเป็นศิลปิน ได้รับการเชิญให้เป็น “ปราชญ์แห่งศิลปการแสดงโนรา - หนังลุงตำบลท่ามะเต๋อ” ที่มีความรู้ด้านศิลปการแสดงโนรา - หนังลุง และเคยเป็นศิลปิน / ผู้รู้ด้านนี้ ในการบอกเล่าเรื่องราวศิลปการแสดงโนรา - หนังลุงในอดีตจนถึงปัจจุบันของตำบลท่ามะเต๋อ และการจัดการศิลปการแสดงดังกล่าวร่วมกับคนในชุมชนตำบลท่ามะเต๋อ 3. ผู้รู้ที่มีความผูกพันกับทรัพยากรทางศิลปการแสดงโนรา - หนังลุง คือ คนในตำบลท่ามะเต๋อที่มีความสามารถด้านศิลปการแสดงโนรา - หนังลุง และคนในตำบลท่ามะเต๋อที่คอยให้การสนับสนุนหนุนเสริมการจัดการศิลปการแสดงโนรา - หนังลุงของตำบลท่ามะเต๋อ

ซึ่งปัจจุบันตำบลท่ามะเต๋อปรากฏศิลปิน / ผู้รู้โนรา ผู้รู้หนังลุงที่ปรากฏว่าได้มีการถ่ายทอดความรู้ของตนเองให้แก่คนในและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเต๋อ ดังตาราง⁴ ต่อไปนี้

1. ผู้รู้ด้านการแสดงโนรา

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
นางภา หวานแก้ว	- ทำรำโนรา - ว่าบท ขับกลอนโนรา - โนราโรงครู - ครูหัดโนรา	- การแสดงโนรา - โนราโรงครู - ครูฝึกหัดโนรา บ้านเกาะ ประดู่ และชุมชนใกล้เคียง
นางปรีดา คำอ่ำ	- ทำรำโนรา	- การแสดงโนรา - วิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับทำรำโนรา

⁴ตารางนี้พัฒนาจากงานวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรทางศิลปการแสดงท้องถิ่นเพื่อชุมชน ตำบลท่ามะเต๋อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ของจิรวรรณ ศรีหนูสุด และวนิษา ตีคำ

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
นายเปิ่น มากปราง	- ทำรำโนรา - ว่าบท ขับกลอนโนรา - ประวัติโนรา - นายหนัง - เชิดหนัง - ว่าบท ขับกลอนหนังลุง - ประวัติหนังลุง	- ประชาชนชาวบ้านด้านศิลปะการ แสดงโนรา – หนังลุง เช่น เล่า ประวัติโนรา ประวัติหนังลุง การขับบทขับกลอนโนรา และ หนังลุง ทำรำโนรา เป็นต้น
นายคลั่ง จุลภัทร	- ทำรำโนรา - ประวัติโนรา	- ประชาชนชาวบ้านด้านศิลปะ การแสดงโนรา เช่น เล่าประวัติ โนรา ทำรำโนราขับบทขับกลอน โนรา
นายปิ่น มากปราง	- ทำรำโนรา - ประวัติโนรา - ว่าบท ขับกลอนโนรา	- เล่าประวัติโนรา ทำรำโนรา การขับบทขับกลอนโนรา
นายแป้น เรืองแก้ว (เสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2557)	- ทำรำโนรา - ว่าบท ขับกลอนโนรา - โนราโรงครู - ประวัติโนรา - ครูหัดโนรา	- การแสดงโนรา, โนราโรงครู - พิธีกรรมโนรา - ประชาชนชาวบ้านด้านศิลปะ การแสดงโนรา เช่น เล่าประวัติ โนรา ทำรำโนราขับบทขับกลอน โนรา เป็นต้น
นางสมศรี ขวัญสว่าง	- ทำรำโนรา - ว่าบท ขับกลอนโนรา - ครูฝึกหัดโนรา	- การแสดงโนรา - มีส่วนร่วมในการการฝึกหัดโนรา ของโนราแป้น

2. ผู้รู้ด้านการตีเครื่องโนรา

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
นายมี หวานแก้ว	- ลูกคู่โนรา (โหม่ง) - พรานโนรา - ครูหัดโนรา	- การแสดงโนรา - ตีเครื่องในการฝึกหัดโนร่าบ้านเกาะประตู
นายช่วง พุนผล	- ลูกคู่โนรา - ครูหัดโนรา	- การแสดงโนรา - ตีเครื่องในการฝึกหัดโนร่าบ้านเกาะประตู
นายชอบ เกิดฉิม	- ลูกคู่โนรา	- การแสดงของคณะโนราสมพงษ์น้อยบ้านท่าแค อ.เมือง จ.พัทลุง
นายวีระ ศรีสะอาด	- ลูกคู่หนังตะลุง - ลูกคู่โนรา - พรานโนรา	- การแสดงโนราของคณะโนราแป้น - การแสดงหนังลุงของหนังหนูคลี ศ.พร้อมน้อย - ตีเครื่องในการฝึกสอนของโนราแป้น

3. ผู้รู้ด้านพิธีกรรมโนรา (โนราโรงครู)

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
นางถวิล พลเพชร	- พิธีกรรมโนราโรงครู	- การจัดหิ้งครูหมอโนรา - โนราโรงครู - ผู้รู้ในการช่วยจัดเครื่องเซ่นไหว้และเข้าร่วมในพิธีกรรมโนรา
นางสมหมาย คชวงศ์	- พิธีกรรมโนราโรงครู	- การจัดหิ้งครูหมอโนรา - โนราโรงครู
นางสาวจิต แก้วขุนวิจิตร	- พิธีกรรมโนราโรงครู	- การจัดหิ้งครูหมอโนรา - โนราโรงครู
นางสมปอง เกิดฉิม	- พิธีกรรมโนราโรงครู	- การจัดหิ้งครูหมอโนรา - โนราโรงครู

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

4. ผู้รู้ด้านการแสดงหนังลุง

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
นายทวี หนูเทพ	- ผู้ริเริ่มกิจกรรมทอล์คโชว์หนังตะลุงโรงเรียนวัดสังฆวราราม - วิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับตัวหนัง, ประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง - การเขียนบทหนังตะลุงทอล์คโชว์ - การเขียนกลอนหนังตะลุง - นายหนัง	- กิจกรรมชุมนุมและงานกิจกรรมโรงเรียนวัดสังฆวราราม - วิทยากรให้แก่โรงเรียนวัดสังฆวราราม - ครูฝึกหัดการทอล์คโชว์หนังลุงโรงเรียนวัดสังฆวราราม เช่น การขีดหนัง การเขียนบท การเขียนกลอน เป็นต้น - นายหนังในงานรณรงค์ศิษย์เก่า
นายสมพร มณีสว่าง (หนังสมพรน้อย เทพสุนทร)	- นายหนัง - ขีดหนัง - ว่าบท ขับกลอน	- การแสดงหนังลุง - การแข่งขันในงานวันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ณ ลานดีโปเน จังหวัดพัทลุง
เด็กชายนันทวัฒน์ คำมี (หนังน้องโอมตะลุงยาวขน)	- นายหนัง - ขีดหนัง - ว่าบท ขับกลอน - ทอล์คโชว์หนังตะลุง	- การแสดงหนังลุง - นายหนังทอล์คโชว์หนังลุงโรงเรียนวัดสังฆวราราม - พี่เลี้ยงให้แก่รุ่นน้องในการฝึกการทอล์คโชว์หนังตะลุงโรงเรียนวัดสังฆวราราม

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
นางหนูคลี ศิริโรจน์ (สาวน้อย ศ.พร้อมน้อย)	- นายหนัง - เชิดหนัง - ว่าบท ขับกลอน - ทำรำโนรา - ว่าบท ขับกลอนโนรา	- การแสดงหนังลู่ - การทอล์คโชว์หนังลู่ในนามกลุ่มแม่บ้านตำบลท่ามะเดื่อ
หนังสือศักดิ์ บ้านเกาะประดู่	- นายหนังพากษ์เทป - เชิดหนัง	- การแสดงหนังลู่

5. ผู้รู้ด้านการแกะรูปหนัง

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
ครูอิม จันทรชุม	ครูอิม จันทรชุม ได้รับยกย่องให้เป็น “ครูภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง” - แกะรูปหนัง - ฟอกหนัง - พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับหนังลู่ - การเขียนฉากโรงโนรา	- ครูฝึกแกะรูปหนังศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว - วิทยากรของศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว - การเผยแพร่การแกะรูปหนังในงานต่าง ๆ - ออกบูทโชว์การแกะรูปหนังและตัวหนัง
นายเฉลียว จันทรชุม	- แกะรูปหนัง - ฟอกหนัง - ครูหัดแกะหนังลู่	- ครูฝึกแกะรูปหนังศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว - วิทยากรของศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว - วิทยากรการแกะรูปหนังให้โรงเรียนบางแก้ว

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเตี๋ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
		- การเผยแพร่การแกะรูปหนังในงานต่าง ๆ - ออกบูชโชว์การแกะรูปหนังและตัวหนัง
นายฉลอง จันทร์ชุม	- แกะรูปหนัง - ฟอกหนัง - ครูหัดแกะหนังลุง	- ครูฝึกแกะรูปหนังศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว - วิทยากรของศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว
นายสันติ สหะชัย	- แกะรูปหนัง - ฟอกหนัง - ครูหัดแกะหนังลุง	- ครูฝึกแกะรูปหนังศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว - วิทยากรของศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว
นางฉวีวรรณ จันทร์ชุม	- แกะรูปหนัง - ฟอกหนัง - ครูหัดแกะหนังลุง	- ครูฝึกแกะรูปหนังศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว - วิทยากรของศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว
นายวิรัช ขวัญศรี	- ช่างแกะรูปหนัง - ปรากฏชาวบ้านด้านหนังลุง - ประวัติหนังลุง และหน้าพราน - การทำหน้าพรานโนรา - ชักกลอนโนรา - แต่งกลอนโนรา	- คนในชุมชนและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเตี๋มาเรียนรู้การแกะรูปหนังที่บ้าน

ผู้รู้	ความรู้	การจัดการ
นายสมศักดิ์ กาญจนถาวร (หนังสือพิมพ์ศิลปะ)	- นายหนังพากษ์เทป - เชิดหนัง - แกะรูปหนัง - ฟอกหนัง - ครุหัดแกะหนังลุง - วิทยากรสอนนักเรียน	- การแสดงหนังลุง - วิทยากรการแกะรูปหนังให้แก่โรงเรียนเขาชัยสน
นายนิพนธ์ ดำกำเนิด	- แกะรูปหนัง - ฟอกหนัง - ครุหัดแกะหนังลุง	- การแกะรูปหนัง - ครูฝึกสอนการแกะรูปหนัง - เผยแพร่การฟอกหนังผ่านรายการกบนอกกะลา ตอนคนเล่นเงา

ผู้รู้โนรา – ผู้รู้หนังลุง ตำบลท่ามะเตี๋ยกับการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต

การจัดการศิลปะการแสดงโนรา – หนังลุงของผู้รู้โนรา – ผู้รู้หนังลุง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเตี๋ย ดังนี้

1. ผู้รู้กับการสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบการแสดง การสร้างการเรียนรู้ ในลักษณะนี้เกิดจากการแสดงของผู้รู้โนรา – ผู้รู้หนังลุง เป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ไม่ได้มีการสอน หรือเป็นการสร้างการเรียนรู้ทางอ้อม คนในชุมชนและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเตี๋ย เรียนรู้และซึมซับผ่านการชมการแสดงโนรา การแสดงหนังลุง ไม่ว่าจะเป็น รูปแบบการแสดงท่ารำ บทกลอนโนรา บทกลอนหนังลุง การเชิดหนัง ตัวหนัง และเสียงดนตรี ฯลฯ

2. ผู้รู้กับการสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบพิธีกรรม ปรากฏเฉพาะพิธีกรรมโนราโรงครู โดยการที่คนในชุมชนและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเตี๋ยสามารถเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงผ่านพิธีกรรมโนราโรงครู ที่เกิดขึ้นของกลุ่มคนที่นับถือครูหมอโนรา หรือมีเชื้อสายโนรา หรือบนบานครูหมอโนราให้หายจากการป่วยไข้ แล้วเชิญโนรามาจัดพิธีกรรมโนราโรงครู และพิธีกรรมนี้สามารถสร้างการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมพิธีกรรมของคนในชุมชนตำบลท่ามะเตี๋ย หรือแม้แต่การออกไปเข้าร่วมพิธีกรรมโนราโรงครูที่จัดขึ้นในพื้นที่อื่น ทั้งบทกลอนโนรา ประวัติโนราผ่านบทกลอน ท่ารำ การจัดเครื่องไหว้ในพิธี

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

และกิจกรรมต่าง ๆ ในพิธีกรรม ผ่านการดำเนินพิธีกรรมโนรา ซึ่งคนในชุมชนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้จากการเห็นการจัด และเข้าร่วมกันจัดพิธีกรรมนั้น

“ปากีเพ็งมารู้เรื่องโนรา ตอนที่เริ่มจัดโรงครูที่บ้าน อย่างเรื่องจัดข้าวของในพิธีก็เพ็งมารู้ตอนที่ทำ บางอย่างที่ทำไม่ถูก โนราใหญ่เขาก็จะบอกให้เราทำ” (ถวิล พลเพชร, สัมภาษณ์. 6 กุมภาพันธ์ 2558)

“เวลาโรงครูโนรา เขาก็ว่ามาหมด ตั้งแต่ครูหมอในอดีตจนถึงครูหมอในปัจจุบัน คนที่ไม่เคยได้รู้ ก็ได้ยินตอนครูหมอบอกประวัติโนราก็ว่าผ่านบท ก็ได้รู้ว่าโนรามานะจากไหน... เวลาเราก็รำหลายท่า ตั้งแต่สิบสองท่าจนไปถึงท่าต่าง ๆ ของเขา คนที่ไปดูโรงครูก็รู้ว่าท่าโนราจะมีแบบไหนบ้าง” (คลี แก้วนุ่น, สัมภาษณ์. 27 มีนาคม 30 พฤษภาคม 2556)

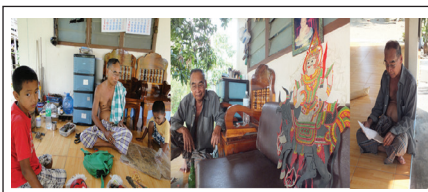
ภาพที่ 1 ห้องตายายโนรา บ้านนางสมปอง เกิดฉิม และห้องตายายโนรา บ้านนางสมหมาย คชวงศ์

นอกจากนั้นคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมโรงครู เมื่อได้เรียนรู้จากพิธีกรรม เรียนรู้จากการบอกกล่าวของโนราที่มาประกอบพิธี และเรียนรู้จากครูหมอโนราผ่านร่างทรง ก็ได้ส่งต่อความรู้ที่ตนเองได้รับให้แก่คนอื่น ๆ อย่างเช่น นางถวิล พลเพชร ได้นำความรู้ที่ตนมีเกี่ยวกับการจัดเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรมโนราโรงครูไปช่วยเหลือผู้ที่กำลังจะจัดโรงครู “โดยการไปช่วยครูศรี (ลูกสาวโนราแป้น) แกรับโนราต่อจากพ่อ (โนราแป้น) จะจัดโรงครู ขอให้ป่าไปช่วยดับ (จัด) เครื่องให้ เพราะตอนที่พ่อเขาทำ ก็จำไม่ได้ว่าเครื่องมืออะไรบ้าง อะไรจัดวางตรงไหน เขาเห็นว่าป่า ทำโรงครูเหมือนกัน จึงออกปากขอให้ช่วย” (ถวิล พลเพชร, สัมภาษณ์. 6 กุมภาพันธ์ 2558) ถือว่าเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในพิธีกรรมโรงครู และเกิดการสร้างความสัมพันธ์ของคนทำพิธีกรรมโรงครูอีกด้วย

3. ผู้รู้กับการสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบการแกะรูปหนัง การสร้างการเรียนรู้ในลักษณะนี้ เกิดจากการถ่ายทอดความรู้ของผู้รู้หนึ่งลง จากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งผ่านการปฏิบัติจริง การลองผิดลองถูก และสั่งสมประสบการณ์เรื่อยมา จนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในการแกะรูปหนัง ไม่ว่าจะเป็นการลอกหนัง การแกะหนัง การตอกหนัง การลงสี โดยที่ผู้รู้แต่ละคนจะมีการถ่ายทอดความรู้ที่ต่างกัน

“ลุงได้มีโอกาสไปสอนเด็กนักเรียนที่โรงเรียนเขาชัยสน เกือบ 2 ปี สอนเด็กทำรูปหนัง เด็ก ๆ ให้ความสนใจ ได้หัดแกะ หัดระบายสี หัดขีดบ้าง ก็ถือว่าเราได้นำความรู้ที่มีมาถ่ายทอดของที่มีอยู่จะได้ไม่สูญหาย” (สมศักดิ์ กาญจนถาวร, สัมภาษณ์. 27 มีนาคม 2557)

“ส่วนใหญ่ก็จะมียุุ่มนักเรียน นักศึกษา มาขอข้อมูล การแกะหนัง เค้าก็จะมาหาลุงถึงบ้าน ลุงก็อยู่ที่บ้านนี้แหละไม่ได้ไปไหน ใครมาขอความรู้ลุงก็ให้ทั้งนั้น ดิกว่าให้มันหมดไป ลุงก็นั่งแกะหนังไปคุยกับเขาไป บางครั้งคนที่มาเห็นลุงแกะ เขาก็สนใจลองบ้าง ลุงก็นำเศษหนังที่เหลือมาให้เขาได้ลองหัดทำ อย่างน้อยเขาก็ได้สัมผัสได้ทำจริง” (วิรัช ขวัญศรี, สัมภาษณ์. 18 มิถุนายน 2557)

ภาพที่ 2 (จากซ้ายไปขวา) การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหนังลุง ของนายวิรัช ขวัญศรี และนายสมศักดิ์ กาญจนถาวร

ภาพที่ 3 (จากซ้ายไปขวา) การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับโนรา ของโนราเป คำอ่ำ และโนราภา หวานแก้ว

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

4. ผู้รู้กับการสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบการฝึกหัด การสร้างการเรียนรู้ในลักษณะนี้เป็นการเรียนรู้จากผู้รู้โนรา ผู้รู้หนังลุง เป็นครูฝึกหัดการรำโนรา และการแกะรูปหนัง โดยถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในครอบครัว คนในสายตระกูล และคนในชุมชนตำบลท่ามะเตือเพื่อไม่ให้ความรู้ที่ตนเองมีอยู่หายไป และเป็นการหนุนเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ ศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

“ตาหัดรอบหลังสุดก็เพราะว่าไม่อยากให้มันหาย ลูกหลานมีหลายคนไม่เป็นกันที่ก็ชวนกันมาหัด” (แป้น เรื่องแก้ว, สัมภาษณ์. 7 พฤษภาคม 2556)

“ตอนนั้นลุงจำได้ว่าฝึกกันหลายคน โนราแป้นแก่ให้ฝึก แกกลัวมันสูญหายเพราะแก่เป็นโนราใหญ่ เป็นครูใหญ่ของโนรา ทำพิธีกรรมตัดเหมรยไค้หมด ก็เลยชวนเด็กลูกหลานที่สนใจมาฝึกตอนนั้น หลายคนมาหัดรำ หัดว่าบทกัน พอเป็นก็มาร่วมในคณะ ออกแสดงด้วย” (วีระ ศรีสะอาด, สัมภาษณ์. 25 เมษายน 2557)

“ในเมื่อเรามีความรู้ ความชำนาญในการแกะรูปหนัง ก็พอที่จะสอนให้คนอื่น ๆ ได้ ประกอบกับช่วงปี พ.ศ. 2554 เทศบาลตำบลบางแก้วสนับสนุนงบประมาณค่าอุปกรณ์การแกะหนัง ให้พี่สอนเด็กในหมู่บ้าน ก็สอนได้ประมาณเดือนกว่า ๆ หนังที่ซื้อมาใช้แกะก็หมด แต่ยังมีเด็กสนใจยังอยากแกะหนัง ผมก็จะสอนในวันเสาร์ - อาทิตย์ โดยที่เอาหนังวัวที่เหลือจากการแกะหนัง มาให้เด็กได้ฝึก ถึงแม้จะเหลือเด็กที่สนใจเพียงไม่กี่คน ก็ทำให้เด็กได้ลองจับลองแกะ เพื่อเป็นการปลูกฝังอย่างน้อยเขาก็ซึมซับไปในตัวด้วย อย่างตอนแรก ๆ ที่ผมแกะหนัง ผมก็ไม่ชอบ ไม่สนใจ พอได้เรียนแกะหนัง ยิ่งทำให้เราอยากรู้มากขึ้น ก็ไปขอเรียนเพิ่มจากครูอ้อม ไปเรียนฟอกหนังกับพี่ที่ตลาดบางแก้ว ลองฝึกลองถูก จนเราพอเป็นและเราทำได้ สงสัยจากสิ่งที่เราทำมีคนที่คงพูดต่อ ๆ กันไป อย่างผมก็มีโอกาสทำหนังส่งให้หนังพร้อม พอรายการกบนอกกะลามายำทำเกี่ยวกับการเล่นหนัง ลุงที่บ้านหนังพร้อม เขาก็แนะนำให้มาถ่ายทำการฟอกหนังที่ผม ที่นี้แหละเผยแพร่ไปไกลเลยที่นี่” (นิพนธ์ คำกำเณี, สัมภาษณ์. 1 มิถุนายน 2556)

การเรียนรู้การฝึกหัดโนรา การแกะรูปหนังของคนชุมชนตำบลท่ามะเตือ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ทำรำที่ถูกต้อง และรู้ถึงเทคนิคการแกะรูปหนัง การลอกหนังตามแต่ความรู้ของผู้รู้โนรา ผู้รู้หนังลุงที่เป็นครูฝึกหัด

ภาพที่ 4 นายนิพนธ์ คำกำเนิด ถ่ายทอดความรู้การแกะหนังลุงให้แก่ลูกสาว เรียนรู้การแกะรูปหนัง การตอกหนังลุง

5. ผู้รู้กับการสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบการคิดค้นกิจกรรมใหม่ หรือการประยุกต์ใช้เป็นการสร้างการเรียนรู้ของผู้รู้โนรา ผู้รู้หนังลุง และคนในชุมชนตำบลท่ามะเตือที่ชื่นชอบ มีใจรักศิลปะการแสดงโนรา – หนังลุง ได้นำความรู้โนรา – หนังลุงที่ตนมีอยู่มาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของศิลปะการแสดงโนรา – หนังลุงที่กำลังได้รับความนิยมที่น้อยลง โดยการนำทำโนราในการแสดงโนรา โนราโรงครู มาประยุกต์เป็นท่าออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมที่ผู้รู้โนรา ไม่ว่าจะเป็น โนราภา โนรากลัด โนราแป้น ได้นำท่ารำโนรา มาสอนให้คนที่ออกกำลังกาย ซึ่งกิจกรรมครั้งนี้ทำให้คนในชุมชนตำบลท่ามะเตือทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ได้เรียนรู้ท่ารำโนรา เสียงดนตรีโนรา ในการจัดกิจกรรมนี้

“การนำท่ารำโนรา มาประยุกต์ใช้เป็นการออกกำลังกายของชุมชนบ้านเกาะประดู่ มีโนรากลัด โนราภา เป็นคนนำรำ ใช้ท่าโนรามาสอน เรียนรู้กันไว้ เพราะแต่ละคนก็เคยผ่านหูผ่านตากับโนรา แต่พอจัดกิจกรรมครั้งนี้มีคนมาร่วมทุกคนเฝ้าคนแก่ ทั้งเด็ก อย่างน้อยเด็กที่มาร่วมก็ได้ซึมซับได้รู้จักโนรามากขึ้น ได้รู้จักท่ารำ เสียงเครื่องดนตรีโนรา” (ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์. 2 พฤษภาคม 2556)

ส่วนการแสดงหนังลุงมาเป็นการทอล์คโชว์หนังลุง เกิดจากความรู้ด้านหนังลุงของครูทวี หนูเทพ ผู้รู้หนังลุง ที่มีใจรัก ชื่นชอบหนังลุง พัฒนาความชอบของตนเอง และเรียนรู้เพิ่มเติมจากผู้รู้ในชุมชน อาทิ หนังเส้น ครูอ้อม ช่างวิรัช เป็นต้นมาเป็นการหัดขีด

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

รูปหนัง การขับบทขับกลอน แต่งบทกลอน และนำความรู้เหล่านี้มาสอนให้นักเรียน โรงเรียนวัดสังฆาราม นอกจากนั้นนำการทอ絲絢หนังลุงมาเป็นกิจกรรมชุมนุมให้นักเรียนได้เข้ามาเรียนรู้ตัวหนัง การเชิดหนัง เสียงดนตรีหนังลุงและการทอ絲絢หนังลุง การขับบทขับกลอน ปลุกผิงการเรียนรู้ศิลปะการแสดงหนังลุงให้นักเรียน และให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้สอนกันเองจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องในโรงเรียน

“การทอ絲絢หนังลุง เริ่มจากกิจกรรมชุมนุมของโรงเรียน ครูก็สอนให้นักเรียนรู้จักตัวหนัง โดยเอาตัวหนังของครูมาแนะนำทีละตัว มีการพูดเสียงแต่ละตัวด้วย ครูสอนคณิต ก็ท่องสูตรเป็นภาษาหนังให้นักเรียนท่องตามและจำได้ง่าย ต่อมาครูก็นำทอ絲絢หนังลุงมาสอนนักเรียนในชุมนุม โดยเอาแนวคิดของอาจารย์พวน สังพหนอง นำหนังลุงมาเล่นทอ絲絢 โดยใช้ตัวหนังในการตอบโต้ จึงยึดมาเป็นแบบอย่างเริ่มตัดหนังตัวใหญ่ ผูกนักเรียน โดยครูเป็นคนเขียนบท เขียนกลอนให้ ตอนนี้มี 5 รุ่นแล้ว สอนการเชิดหนัง การเล่นเครื่องดนตรี การว่าบทขับกลอน การเชิดหนัง ฯลฯ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ก็จะมีหน้าที่ของตนเอง จนสามารถเรียนรู้กันเองในช่วงเวลาฝึกซ้อม รุ่นพี่ก็สอนรุ่นน้อง จนตอนนี้สามารถมาแสดงในงานวันวิชาการเขตการศึกษา มีงานติดต่อให้นักเรียนไปแสดงหลายที่ ก็จะฝึกซ้อมร่วมกันก่อนที่จะออกแสดงแต่ละครั้ง โดยเราจะใช้เวลาว่างช่วงหลังเลิกเรียน วันเสาร์ - อาทิตย์ ในการฝึกซ้อม จะไม่รบกวนเวลาเรียน ซึ่งสิ่งที่ครูทำนี้ เพื่อต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้หนังลุง ได้สืบสานมรดกของปู่ย่าตายาย เราในฐานะที่มีความรู้ เราก็สอน นักเรียนได้ความรู้จากเราก็สอนให้รุ่นน้อง จนมีรายการครูสร้างคน คนสร้างโลก ทางช่อง 9 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคมที่ผ่านมา มาถ่ายทำการทอ絲絢หนังลุงตะลุงสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน และการถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน” (ทวี หนูเทพ, สัมภาษณ์. 18 มิถุนายน 2557)

นอกจากนั้นการแสดงหนังลุง ยังมีการประยุกต์เป็นการแสดงหนังคน เน้นความรื่นเริงสนุกสนาน เป็นการสร้างการเรียนรู้ผ่านการชมการแสดงหนังลุง เรียนรู้ตัวหนังท่าทางของหนังแต่ละตัว

“การเล่นหนังคนในงานศิษย์เก่าโรงเรียนวัดสังเหย้าคนรุ่นเราก็ต่างคลุกคลี ได้เห็นได้เล่น มีโนรา หนึ่งลุงมาเล่นที่ไหนก็จะไปดูกัน ทำให้เราได้ซึมซับ ได้รู้จักตัวละครแต่ละตัว เราก็มาร่วมเล่นหนังคนในงานศิษย์เก่า โดยเรามีหนังน้องท่อมมารับบทเป็นนายหนัง พี่วีเป็นตัวพระ น้องวีเป็นเจ้าเมือง น้องแกละเป็นตัวตลก แต่ละคนมีความรู้เกี่ยวกับหนังลุงทั้งนั้น ก็มาช่วยสอนคนที่ไม่ถนัดว่าเล่นตัวนี้ต้องทำท่าทางแบบไหน มีการฝึกซ้อมกันก็จะเล่นจริง”(ยุพิน สงทับ, สัมภาษณ์. 25 มีนาคม 2556)

นอกจากการสร้างการเรียนรู้การคิดค้นกิจกรรมใหม่ของศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งลุง มีการนำทำรำโนรามาเป็นท่าออกกำลังกาย การทอ絲織หัวหนึ่งลุง การเล่นหนังคนยังมีการแกะรูปหนังที่เน้นธุรกิจวัฒนธรรมเพิ่มเติมจากตัวหนังการแสดงสู่รูปหนังเพื่อสินค้าที่ระลึก

ภาพที่ 5 ผลงานรูปหนัง และหน้าพรานโนรา ของนายวิรัช ขวัญศรี

ภาพที่ 6 (จากซ้ายไปขวา) ผลงานรูปหนังของนายนิพนธ์ ดำกำเนิด และผลงานรูปหนังของนายสมศักดิ์ กาญจนถาวร

ผู้รู้ในรา - ผู้รู้หนึ่งลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

6. ผู้รู้กับการสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบศูนย์หัตถกรรมรูปหนังบางแก้วเป็นการสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบของศูนย์เรียนรู้ด้านการแกะรูปหนัง มีครูอ้อม จันทรชุ่มและครอบครัว ผู้รู้ในการรูปหนัง สร้างศูนย์ฯ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ทุกคนในชุมชนและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเดื่อเข้ามาเรียนรู้กระบวนการแกะรูปหนังตั้งแต่การฟอกหนัง การแกะหนัง การลงสี รวมทั้งการสาธิตการขีดหนัง หรือการแสดงหนัง โดยครูอ้อม และลูก ๆ หลาน ๆ มาเป็นผู้รู้ มาสอนให้แก่ผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ นอกจากนั้นทางศูนย์ฯ ได้เปิดโอกาสให้คนเข้ามาที่ศูนย์ฯ ได้สัมผัสตัวหนังได้ปฏิบัติจริงจากการลงแกะตัวหนัง

“คนมาดูหนังลุง ก็จะได้สัมผัสของจริง เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้คนรู้จักกัน คนมาดูก็ได้ทำของจริงด้วย เขาสนใจเขาก็จะพาคนอื่น ๆ มาเรียนรู้ ได้มาดูได้มาทำ เราก็สาธิตการขีดหนัง เล่นหนังให้ดูสักตอนสองตอนเพื่อให้คนที่นี่ ได้รู้การแกะหนัง ได้ตัวหนังมาแล้วก็รู้การขีด ได้รู้การเล่นหนังไปด้วย” (ฉลอม จันทรชุ่ม, สัมภาษณ์. 21 พฤษภาคม 2556)

เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักให้คนมาเยือนเห็นคุณค่าและความสำคัญของหนังตะลุง ร่วมกันวางแผน อนุรักษ์ทรัพยากรทางศิลปการแสดงนี้ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้

ภาพที่ 7 (บน - ล่าง) ผลงานรูปหนังและกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหนังลุงของศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว

7. ผู้รู้กับการสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวัน ในการสร้างการเรียนรู้ลักษณะนี้ เป็นการสร้างการเรียนรู้ผ่านการใช้ศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของผู้รู้สำหรับชีวิตประจำวัน มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้รู้ ไม่ว่าจะเป็น การรำ การขับบทกลอน การเล่นหนัง การแกะรูปหนัง ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ผู้รู้ นั้น ๆ ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ทั้งคนในและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเตือ เรียนรู้จากสิ่งที่ผู้รู้ปฏิบัติจริง การเล่าเรื่องราวประวัติโนราผ่านการแสดง พิธีกรรมโนรา การทอผ้าไหมหนังลุง และการแกะรูปหนัง ดังเช่นกรณีของนายวิรัช ขวัญศรี (ช่างแกะรูปหนัง) แกะรูปหนังอยู่ที่บ้าน เมื่อมีผู้มาขอความรู้ คำชี้แนะเกี่ยวกับรูปหนัง ก็ให้ความรู้ในขณะที่ตนเองแกะรูปหนัง เพราะการแกะรูปหนังเป็นการดำเนินกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

ฉะนั้นการสร้างแหล่งเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของ ตำบลท่ามะเตือ เป็นการจัดการศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของ ที่ผู้รู้โนรา – ผู้รู้หนังลุงตำบลท่ามะเตือ เป็นผู้สร้างแหล่งเรียนรู้ให้มีชีวิต ผ่านการจัดการศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของ ในรูปแบบการแสดง การฝึกหัด การคิดค้นกิจกรรมใหม่ หรือฟื้นฟู ต่อยอดจากของเดิม การสร้างศูนย์การเรียนรู้ ล้วนแต่เกิดจากการจัดการของผู้รู้โนรา – ผู้รู้หนังลุง เป็นผู้สร้าง ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้เกิดการจัดการที่มีชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของ ให้แก่คนในชุมชนและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเตือ

มองอนาคตของโนรา หนังลุง ตำบลท่ามะเตือ

เมื่อผู้รู้โนรา – ผู้รู้หนังลุง คือ บุคคลสำคัญในการสร้างแหล่งเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของ หนังลุง ตำบลท่ามะเตือในการขับเคลื่อนการจัดการศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของ ผ่านการแสดงโนรา การแสดงหนังลุง พิธีกรรมโนรา การฝึกหัด การคิดค้นกิจกรรมใหม่ ต่อยอดจากการกิจกรรมที่มีอยู่ การแกะรูปหนัง และการสร้างศูนย์ศิลปหัตถกรรมรูปหนังบางแก้ว ในการสร้างความสัมพันธ์ของคนและศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของ ในการส่งต่อความรู้ภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำนาสู่การทำสวนยางพารา ไม่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการแสดงโนรา – หนึ่งของ ประกอบกับความก้าวหน้าของสื่อบันเทิง ผู้รู้โนรา – ผู้รู้หนังลุง เริ่มผันตัวออกจากการแสดงโนรา การแสดงหนังลุง และการแกะรูปหนัง ประกอบกับการขาดผู้สืบทอดศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของจากผู้รู้โดยตรง ทำให้ศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งของตำบลท่ามะเตือได้รับความนิยมน้อยลงโดยเฉพาะศิลปะการแสดงโนรา ที่เหลือเพียง โนราภา หวานแก้ว ที่แสดงโนราเป็นประจำเรื่อยมา มีพิธีกรรมโนราโรงครู

4 คน โดยการโรงครูเริ่มมีการขยายระยะเวลาให้นาน คือ นางถวิล พลเพชร, นางสาวจิต แก้วขุนจิตร, นางสาวสมปอง เกิดฉิม และนางสมหมาย คชวงศ์ ที่ปรากฏให้เห็นถึง ภาวะการหยุดนิ่ง ส่วนศิลปะการแสดงหนังลุง มีนายหนังที่ยังแสดงหนังลุง 5 คน คือ หนังสมพรน้อย ศรีสุนทร, หนังน้องโอมตะลุงยาวชน, หนังหนูคลี ศ.พร้อมน้อย, หนังสมศักดิ์ บ้านเกาะประดู่ และหนังสมศักดิ์ตะลุงศิลป์ ส่วนการแกะรูปหนังก็มีครูอ้อม จันทรชุมและครอบครัว, นายวิรัช ขวัญศรี, นายสมศักดิ์ กาญจนถาวร (หนังสมศักดิ์ตะลุงศิลป์) และนายนิพนธ์ คำกำเนิด ที่ปรากฏให้เห็นว่านายหนังมีงานแสดงที่ไม่เพียงพอย่างเช่นอดีต มีเพียงงานแสดงประจำปีเทศกาลเจ้าเขาชัยสน และงานงานแสดงร่วมของเครือข่าย ส่วนการแกะรูปหนังก็เน้นงานสร้างสรรค์ การเพิ่มมูลค่าทางศิลปะในตัวหนังมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันช่างแกะรูปหนังก็เริ่มลดจำนวนลง ประกอบกับผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุงกำลังเผชิญกับการขาดผู้สืบทอด ผู้รู้ที่มีความรู้เรื่องดังกล่าวมีอายุที่เพิ่มมากขึ้นคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจและตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง

จากสถานการณ์การจัดการศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ที่กล่าวข้างต้น การจัดการศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ของตำบลท่ามะเดื่อ ดำรงอยู่ในลักษณะของความเชื่อ ความศรัทธา และมีความชอบ มีใจรักศิลปะการแสดงดังกล่าว ในการสร้างพื้นที่เรียนรู้ในเรื่องประวัติโนรา ประวัติหนังลุง ทำรำ การขับบทกลอน การแกะรูปหนัง การแต่งบทแต่งกลอน และการเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่คนในชุมชนและคนนอกชุมชน ตำบลท่ามะเดื่อ อนาคตของศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงอาจจะถูกหลงลืม จากคนในชุมชนตำบลท่ามะเดื่อ เพื่อให้ศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุงยังอยู่คู่กับคนในชุมชนตำบลท่ามะเดื่อ ต้องเริ่มจากการสร้างการหนุนเสริมศักยภาพของผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุงในตำบลท่ามะเดื่อ ดังที่พระมหาสุหิตยธรรมาภโร (อบอูน) (2548 : 63 - 64) ที่ว่า “การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน มีเป้าหมายหลักที่จะไปให้ถึง คือ สุขภาวะและการพึ่งตนเอง หรืออาจมีเป้าหมายอื่น ๆ ตามที่ชุมชนกำหนดขึ้น แต่การที่จะไปถึงเป้าหมายนั้นต้องมีการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากคน ความรู้ และกระบวนการที่จะนำไปสู่สภาวะที่พึงประสงค์นั้น ๆ จึงมีการเสริมสร้างใน 3 สิ่ง คือ 1. การเสริมสร้างบุคคลและเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ 2. การเสริมสร้างและการจัดการความรู้ 3. การสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคม” เป็นการจัดการที่เน้นคนในชุมชนร่วมกันจัดการบนฐานของการพึ่งตนเอง โดยการสร้างพื้นที่เรียนรู้ หรือแหล่งเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง 3 ระดับ คือ การจัดการในระดับกลุ่มทางวัฒนธรรมหรือตำบล แหล่งเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา - หนังลุง ตำบลท่ามะเดื่อ สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องดังกล่าวในการจัดการให้เป็น

พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้โนรา – ผู้รู้หนึ่งลุงในการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวที่ตนเองมีอยู่ ไม่ให้สูญหายกับการจากไปของผู้โนรา – ผู้รู้หนึ่งลุง เป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนและคนนอกชุมชนตำบลท่ามะเตือ และการจัดการในระดับบุคคลหรือครอบครัว ให้ผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ในสถานที่จริงกับการได้สัมผัสการจัดการของผู้รู้ได้โดยตรง เพื่อให้เกิดการจัดการที่ปรากฏทั้งการจัดการของผู้รู้และผู้มาเรียนรู้ได้สัมผัส ได้เรียนรู้ การแลกเปลี่ยนพูดคุย กลายเป็นพื้นที่ในการสร้างคนและศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งลุงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต

บทส่งท้าย

การจัดการทรัพยากรทางศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งลุง จะดำรงอยู่อย่างยาวนาน สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมได้นั้น ไม่ใช่มีเพียงแค่ทรัพยากรทางศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งลุงเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความรู้ทรัพยากรทางศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งลุงที่อยู่ติดตัวกับผู้โนรา – หนึ่งลุง ที่ต้องดำเนินการควบคุมไปพร้อมกับการขับเคลื่อนของคนในการจัดการทรัพยากรทางศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งลุง ดังแนวความคิดการจัดการทรัพยากรแนววัฒนธรรมชุมชน ที่ว่า “การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนไม่ใช่การพัฒนาที่มีรูปแบบและกระบวนการที่สำเร็จรูป แต่เป็นการพัฒนาในลักษณะคิดไปทำไป ไม่ขัดแย้งหรือผิดเพี้ยนไปจากวิถีชีวิต เมื่อทำไปแล้วพบปัญหาให้ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไข และทำต่อไป โดยคนทุกเพศและทุกวัยเข้ามามีส่วนร่วม ช่วยกันทำงานและเรียนรู้การทำงาน การแก้ปัญหาาร่วมกัน การทำงานจึงเป็นลักษณะ ผู้เฒ่า นำ ผู้ใหญ่หนุน ดึงเด็กตาม” (สายันต์ ไพรชาญจิตร. 2548 : 37) การให้ความสำคัญของคนทุกเพศทุกวัยในการจัดการทรัพยากรทางศิลปะการแสดงที่มีอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับผู้เฒ่าผู้แก่ในฐานะผู้รู้ บอกเล่าเรื่องราว การอบรมสั่งสอนการจัดการทรัพยากรทางศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งลุง ผู้ใหญ่ให้การสนับสนุน ดึงเด็กเข้ามาเรียนรู้ สานต่อ อนุรักษ์ การจัดการทรัพยากรทางศิลปะการแสดงโนรา – หนึ่งลุงก็จะคงดำรงอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จิรวรรณ ศรีหนูสุด. (2552). ศิลปะการแสดงโนรา : ทุนทางสังคมในการฟื้นฟูพลังชุมชน บ้านเกาะประคู้ หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้รู้โนรา - ผู้รู้หนังลุง : แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

- บุริม โอทากานนท์. (ม.ป.ป.). **พิพิธภัณฑสถานมีชีวิตที่แม่ฮ่องสอน**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก inside.cm.mahidol.ac.th/mkt/attachments/398. [2557, กันยายน 18].
- ปรมณต แก้วนนท์. (2553). **แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในบ้านเขาทุเรียน ตำบลเขาพระ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประชิด สกุนะพัฒน์ และคณะ. (2551). **มรดกทางวัฒนธรรมภาคใต้**. กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- นิติเทพ ชัยยะ. (ม.ป.ป.). **นิยามคำว่า พิพิธภัณฑ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.articles.citutu.ac.th/wp-content/uploads/2013/05/1-2556_007.pdf. [2557, กันยายน 18].
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่). (2548). **นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- สายันต์ ไพเราะญจิตร. (2550). **การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.
- _____. (2548). **กระบวนการโบราณคดีชุมชน : การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของชุมชนถิ่นในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษาและภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริลักษณ์ ยิ้มประสาท. (2548). **กระบวนการค้นคว้าใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชน.
- สุพัตร ชาตปัญญาชัย. (2547). **กระบวนการเรียนรู้ : ความหมายและบทเรียนในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). **ภูมิปัญญาทักษิณ (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

บุคลากรกรม

เวทีสืบสาว - บอกเล่าเรื่องราว หนังลุง - โนรา ตำบลท่ามะเตือ ณ วัดสังฆวราราม 31 พฤษภาคม 2556.

เวทีสีบสาว - บอกล่าเรื่องราว หนังสือ - โนรา ตำบลท่ามะเตือ ณ บ้านท่ามะเตือ 1 มิถุนายน 2556.

กรรณิการ์ ทับรอด (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านเกาะประดู่ หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2556.

คลี่ แก้วนุ่น (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านเกาะประดู่ หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 27 มีนาคม, 30 พฤษภาคม 2556.

จรงค์ จุลภักร (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านสังเขย่า หมู่ที่ 3 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2556.

จรรยา จุลภักร (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านสังเขย่า หมู่ที่ 3 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2556.

เจริญ อินทะสระราช (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านท่ามะเตือ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2556.

จำเริญ ชูเรือง (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านท่ามะเตือ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2556.

ฉลอง จันทร์ชุม (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านทุ่งรวงทอง หมู่ที่ 1 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2556.

ถวิล พลเพชร. (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านเกาะประดู่ หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2558.

ทวี หนูเทพ (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านสังเขย่า หมู่ที่ 3 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2557.

นิพนธ์ คำกำเนิด (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านทุ่งสงวน หมู่ที่ 7 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2556.

แป้น เรื่องแก้ว (ปัจจุบันเสียชีวิต) (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านหุแหร หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2556.

พิณ ชีวีพันธ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านทุ่งสงวน หมู่ที่ 7 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2556.

ยุพิน สงทับ (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านเกาะประดู่ หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2556, 2 พฤษภาคม 2556.

วิรัช ขวัญศรี (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์) บ้านสังเขย่า หมู่ที่ 3 ตำบลท่ามะเตือ. เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2556.

- วีระ ศรีสะอาด (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์)
บ้านหุแร่ หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะเต๋อ. เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557.
- สมศักดิ์ กาญจนถาวร (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์)
บ้านท่ามะเต๋อ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ามะเต๋อ. เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2557.
- หนูคลี ศิริโรจน์ (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์)
บ้านหุแร่ หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะเต๋อ. เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2556.
- อารีย์ อินทรราช (ผู้ให้สัมภาษณ์) วนิษา ตีคำ และจิรวรรณ ศรีหนูสุด (ผู้สัมภาษณ์)
บ้านท่ามะเต๋อ หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะเต๋อ. เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2557.